

Anmeldelser

Peter Madsen

Advarsel mod en institution

John Chr. Jørgensen: *Litterær metodelære*
Borgen 1971

Når jeg her besværer mig selv og læserne med nogle bemærkninger om John Chr. Jørgensens bog *Litterær metodelære* (Borgen 1971), så er det ikke fordi bogen i sig selv er særlig bemærkelsesværdig, men fordi den tilsyneladende allerede før udgivelsen på det nærmeste er en institution – eller i det mindste kan gå hen og blive det. Forordet meddeler, at bogen er udarbejdet sådan, at den vil kunne anvendes "ved al højere undervisning i litteratur og litteraturforskning" og at den er blevet til umiddelbart med henblik på kurser i "litteraturforskningens metoder" ved faget dansk på Københavns Universitet, hvor den skulle erstatte Welles & Warrens *Theory of Literature (Litteraturteori)*. Af de i bogen optrykte dokumenter fra det nævnte kursus fremgår det, at bogen foreslås benyttet som grundbog ved undervisningen (dog øjensynlig *ikke* som tidligere Welles & Warrens bog som *obligatorisk* pensum). Det er på denne baggrund bogen skal ses og her bliver omtalt.

Som nævnt er den ikke særlig bemærkelsesværdig i sig selv for så vidt som den hverken er værre eller bedre end så meget andet; i nogle afsnit får man meget rimelig besked (som oftest dog ret overfladisk) og ikke mindst *meget omfattende henvisninger*, i andre afsnit er fremstillingen meget upræcis og visse steder direkte vildledende. Hvis det var en bog blandt andre, kunne det være ligegyldigt, men som (potentielt) institution må den forsynes med en advarsel. Idet den rummer afsnit, der præsenteres som introduktion til "marxistisk og sociologisk litteraturforskning" og til "strukturel litteraturforskning" kan bogen tænkes at få en status i almindelighed som introduktion til ny litteraturforskning svarende til den Fjord Jensens *Den ny kritik* i sin tid fik; det må derfor være på sin plads her at understrege, at Fjord Jensens bog ligger på et langt højere niveau, uanset hvad man i øvrigt måtte mene om dens indhold (dens første del er i øvrigt stadig en udmærket introduktion til litteraturforskningens historie).

John Chr. Jørgensen koncentrerer sig i sin fremstilling af de forskellige slags "metoder" især – som undertitlen angiver – om "Metoder i dansk litteraturforskning efter 1870"; derved reproducerer han en dårlig side af faget dansk: den manglende eller mangelfulde internationale orientering. Kun det, der er skrevet af danskere (eller evt. skandinaver) eller er oversat

til dansk (evt. omtalt på dansk), indgår i den danskstuderendes bevidsthed (og i en del læreres?). Der er naturligvis undtagelser fra denne regel, undtagelser er blandt andre de folk, som er med til at *ændre* reference-rammen. Dette skal ikke opfattes som en bebrejdelse rettet mod de danskstuderende, snarere som en kritik af et miljø, der ikke gør det selvsagt at gå til udenlandsk faglitteratur. Eftersom det formodentlig i høj grad er lærerne, der præger miljøet, må kritikken personligt rettes mod dem, *institutionelt* må den rettes mod studienævnene. Og i dette tilfælde må den rettes mod John Chr. Jørgensen, hvis bog kun i meget ringe grad lægger op til læsning på fremmede sprog. Havde han i stedet for at diskutere lidt af hvert valgt at diskutere det han fandt væsentligt internationalt set, så havde bogen formentlig/forhåbentlig i mindre grad bidraget til opretholdelsen af den snævre horisont. Naturligvis ligger der i de begrænsede sprogkundskaber hos begyndende studerende en alvorlig hindring, men om den overvindes afhænger som nævnt af miljøet. (Parantetisk kan man bemærke, at indtil læsning af fransk, tysk og engelsk er en selvfølge for universitetsstuderende, må orienteringen ske via oversættelser og introduktioner – samt naturligvis *især* ved alternativ forskning og undervisning – og i disse henseender er denne bog ikke lovende).

De to afsnit, som har særlig interesse, er dem, der omhandler marxistisk/sociologisk og strukturalistisk litteraturforskning – eftersom det i høj grad er her den nyere forskning og kritik omtales. Om dem kan jeg kort bemærke, at det første er ikke egnet til at give nogen særlig forståelse af, hvad marxisme er for noget – og jeg har heller ikke indtryk af, at JCJ endnu har sat sig særlig meget ind i det –, og at det andet stort set går uden om det mest spændende (undtagelsen er omtalen af Barthes: *Litteraturens nulpunkt* – hvis man læser oversættelsen bor man have den franske tekst ved siden af, og læs hellere bogen selv end JCJ's omtale af den).

JCJ eftersøger med stor iver 'ord' og 'formuleringer', der er 'værdiladede', eksempelvis undrer han sig som en rejsende, der er kommet til et fremmed folk, under omtalen af marxisme:

"Der er således nok af muligheder for uenighed inden for det marxistiske delområde, og uenigheden er da også en kendsgerning. Dette afspejles direkte i de terminologiske diskussioner, hvor selve ordet "marxistisk" er værdiladet; den ene forsker beskylder den anden for at læse Marx på en forkert måde, og vi kan undertiden komme i den besynderlige situation, at en mand, der opfatter sig selv som marxist, af andre beskyldes for at være umarxistisk, ja man ser endog eksempler på, at en forsker anser en anden forsker for marxist, men stempler hans praksis som umarxistisk." (139).

"De terminologiske diskussioner"; det kan selvsagt være JCJ her

tænker på diskussioner, der blot og bart drejer sig om *terminologi*, men meget tyder på, at det er diskussioner, der drejer sig om *begrebs*-mæssige og analytiske spørgsmål, han tænker på; i det omfang man eksempelvis med 'marxisme' mener den samfundsanalyse, der fremlægges i Marx' hovedværk *Das Kapital*, kan man meget vel finde folk, der på én gang kalder sig marxister og dog ikke analyserer i overensstemmelse med Marx' samfundsvidenskab. Ingen bør af den grund forbyde disse folk at kalde sig marxister, men det kan i mange sammenhæng være nyttigt at *skelne*. Når JCJ f.eks. gentagne gange henviser til "at de egentlige værdier i det kapitalistiske samfund er blevet reduceret til varer" (166) og skriver om "afsløringen af værdiforfalskningen" (206), så *kan* det være, at det blot er en – for mig at se – besynderlig formulering, men det ser ud til, at den skal tages noget nær bogstaveligt. I så fald må man fremhæve, at det er grundlæggende i Marx' analyse af den kapitalistiske produktionsmåde, at et vigtigt moment i denne er udvekslingen af værdier (bytteværdier), der foregår som en udveksling af *ækvivalenter*. Formuleringer som JCJ's – og de er skam ikke enestående – plejer at bero på en sammenblanding af værdier i økonomisk forstand og sådanne værdier som f.eks. 'menneskelige værdier'. Når der derfor er tale om, "at de egentlige værdier [...] er reduceret til varer," så synes der at foregå et sådant skred, som nok er terminologisk – for så vidt som det tilsløres ved termen 'værdi' –, men som fundamentalt er af begrebsmæssig art. "Jeg forsøger, for nu at sige det fint, at medvirke til en etablering af en professionel terminologi på området." (10). Det er ikke det, der er behov for, men derimod en begrebsmæssig stræben, der sigter mod erkendelse. Til det formål bringer JCJ's bog ingen hjælp. "Værdiforfalskning" og "reduktion af menneskelige værdier til varer" kan i øvrigt tænkes at henvise til det forhold, at varestrukturen gennemtrænger alle områder af samfundslivet, således at også åndsprodukter markedsføres i stor stil (jvf. f.eks. Lukács' analyse af *Les Illusions Perdues*, i udvalget *Kunst og kapitalisme*); det kan være det er *det* forhold JCJ tænker på, men hvad er det i så fald der skal afsløres? Under ingen omstændigheder er dette det centrale i den marxistiske analyse af det kapitalistiske samfund; hvad der derimod centralt bør afsløres, er kapitalens tilegnelse af merarbejdet (merværdien), men det er igen en anden sag. Hvordan man end læser JCJ's bemærkninger om "værdiforfalskningen" forekommer de uklare, om ikke forvovlede.

I det hele taget har JCJ stort besvær med marxismen. Nok kan man rundt omkring finde formuleringer, der hver for sig kan siges ikke at være ganske forkerte, og som tilsammen kan give indtryk af en vis overensstemmelse med *den marxisme, der fremtræder af en citatsamling*, men hvis man ønsker oplysning om, hvad Marx' forskellige analyser, teorier og kritiske betragtninger går ud på, så skal man ikke gå til denne bog (eller til en citat-samling), men til *Marx*, fremforalt til *Kapitalen* (som nu fås på dansk

– snart i sin helhed, men det er – om ikke tilstrækkeligt, så dog i det mindste – meget oplysende at læse 1. bind – de fire første bind i den danske udgave; i øvrigt en passant: jeg vil godt advare mod diskussioner af marxisme, der fores på grundlag af udvalgte citater, eller f.eks. på grundlag af det berømte Forord til *Til kritikken af den politiske økonomi*, brug hellere tiden til at læse *Kapitalen*). Til illustration af JCJ's forståelse af Marx:

"Hvis man ved dialektisk materialisme forstår enkeltmenneskets "stofskifte" med naturen, det gensidige påvirkningsforhold mellem bevidsthed og omverden, subjekt og objekt, så kan man ikke sige, at Møller Kristensen arbejder dialektisk." (157).

"Den marxistiske og den sociologiske forsker siger, at det givne er menneske i samvær, i modspil, i kamp etc., men altid mennesker; . . ." (128).

Det sidste citat skal angive modsætningen til den tænkning, som altid blot taler om *mennesket*, og for så vidt er det meget rimeligt. Det problematiske består deri, at det indtryk bogen giver er *enten* de sig til hinanden forholdende individer (abstrakt social-psykologi) *eller* det enkelte individ i dets forhold til "naturen" (robinsonaden), men *ikke* individerne i deres samfundsmæssigt sammenflettede forholdene sig til de materielle forhold (herunder produktions-apparatet), sådan som Marx fremstiller forholdet i *Kapitalen*. JCJ får ikke redegjort for dette at det enkelte individ i og med sin selvreproduktion må indgå i den samfundsmæssige udveksling af varer, der produceres ved kombinationen af lønarbejde og et (materielt) produktionsapparat (samt råmateriale), idet arbejdskraften indgår i vareudvekslingen, således at afhændelsen af arbejdskraften for den besiddelsesløse er betingelsen for opretholdelsen af eksistensen og for kapitalisten er betingelsen for reproduktionen og forøgelsen af kapitalen, og således at kapital(ister) og lønarbejde(re) kommer til at stå overfor hinanden som klasse mod klasse. At fremstille "Karl Marx' virkelighedstolkning" – som JCJ skriver –, at redegøre for Marx' samfundsvidenskabelige arbejde på kort plads er ingen let sag, og det skal for så vidt ikke lægges specielt JCJ til last, at han ikke er i stand til at gøre det (det er de færreste), men jeg finder det rimeligt at advare eventuelle læsere af *Litterær metodelære* mod bogens fremstilling af marxismen og marxistisk kritik. At JCJ overhovedet har villet udgive den med henblik på "al højere undervisning i litteratur og litteraturforskning" er ikke så meget hans fejl som det er et udslag af et i denne henseende ringe forskningsmiljø og en ringe tradition.

Man kan frygte at denne bog bliver den væsentligste kilde til viden om nyere litteraturvidenskab for en række studerende, at den bliver *lærebog*, således at ulykkelige studerende spilder deres tid med på grundlag af den at skelne mellem forskellige 'metoder' og lære hvad nu forskellen på "formalstrukturalisme" og "modelstrukturalisme" er ifølge *Jørgensen*. Har

man en eksamen, så må man finde noget at eksaminere i, og har man så en bog, hvad er da mere bekvemt end at forudsætte den bekendt. Eller omvendt: skal man tage en eksamen, og fortæller studieplanen, at fagets væsentligste dele er fremstillet i en bog, hvad er da mere nærliggende end at bruge den. Virker disse to faktorer sammen, så er sandsynligheden for at studerende spilder tiden skræmmende stor. Derfor denne advarsel.

Den gælder også – men på en lidt anden måde – afsnittet om ”strukturalistisk litteraturforskning”. I dette afsnit kan man sige, at nogle dele af fremstillingen i det mindste ikke er forkert (afsnittene om strukturel lingvistik og russisk formalisme), men de er næppe særlig givende at læse.

Sådan noget som jeg selv har skrevet bestemmes som gående ud fra ”grundspørgsmålene”: ”hvad er litteratur? hvad er litteraturforskningens arbejdsområde?” og synsmåderne betegnes ”modelstrukturalisme”. Der er i opstillingen af grundspørgsmålene det rigtige, at mit og flere af mine kollegers springbræt i sin tid var bl.a. den russiske formalisme, der ganske rigtigt en tid især beskæftigede sig med spørgsmålet om ’det særligt litterære’, men det er slet og ret noget sludder at påstå, at dette er grundspørgsmålet for ”Peter Madsen m.fl. omkring tidsskriftet ”Poetik” ” (187). Ganske vist bemærker JCJ, at der er sket en udvikling, men i sin gennemgang af ”modelstrukturalisme” holder han sig til forlængelsen af traditionen fra formalisterne (d.v.s. til Genette – der dog overskrider dette grundlag – og Todorov; bortset fra – som nævnt – at den tidlige Barthes tages op). De teoridannelser og problemstillinger, der gennem længere tid har været centrale for arbejdet i forbindelse med *Poetik* forbliver uomtalt (bortset fra en henvisning til Greimas (200)). Derved forskydes perspektivet temmelig afgørende, således at arbejdet med kritisk udnyttelse af den formalistisk-strukturalistiske tradition på det nærmeste fortrænges (næppe bevidst eller politisk, men faktisk). Det er så meget desto mere besynderligt som JCJ selv angiver, at min artikel ”Det integrerede normbrud” (om narratologi) skulle – sammen med andre artikler – ligge bag hans beskrivelse af ”modelstrukturalisme”. At påstå, at den artikels emne er sådan noget som ”hvad er litteratur?”, forekommer mig ikke at vidne om grundig læsning, men jeg kan naturligvis tage JCJ’s udbytte af artiklen som mål for mine pædagogiske evner og tage min fremstillingsform op til revision. Det kan for så vidt være ligegyldigt, om det er JCJ’s store iver for at ’klassificere’ de forskellige ”metoder”, der har gjort ham blind, det væsentlige er, at bogen sådan som den foreligger kan bidrage til at misinformere læserne.

Selv om JCJ flittigt henviser og gør opmærksom på dette og hint, så må konklusionen blive, at bogen for så vidt angår de to kritiserede afsnit kan gøre mere skade end den gavn den kan gøre som bibliografi, at den er forvirrende og upræcis, at behandlingen af marxismen er sjasket og at afsnittet om strukturalisme er vildledende.

Selve projektet er i øvrigt i sin art ufrugtbar; lærebøger af denne art bør i almindelighed undgås. For mig at se tjener det intet formål at trække studerende gennem en orientering i snart sagt hvadsomhelst på denne overfladiske facon. Det er dog voksne mennesker, der bruger en del af deres tid på at studere. Vigtigere end denne orientering ville det være – og man kan håbe på, at *undervisningen* i sådanne sager er af den art – at arbejde sig ind i væsentlige problemstillinger og derudfra eventuelt diskutere enkelte ’retninger’.

Sådan som *Litterær metodelære* er udformet kan den bekvemt bidrage til denne opdeling i ’discipliner’, som hyppigt har til resultat, at studerende mister enhver fornemmelse af at arbejde med relevante problemstillinger og i stedet resigneret giver sig til at lære, hvad der står i sådanne bøger som denne.

Universitetsundervisning er meget ofte af en sådan art, at den tværtimod at oplyse og sætte i gang snarere standser og forvirrer. Det er vanskeligt at give planer for, hvordan dette undgås, men John Chr. Jørgensens bog forekommer mig ikke at være til hjælp i denne sammenhæng. Disse sidste bemærkninger kan måske opfattes som urimelige i betragtning af, at Jørgensens bog antagelig i dansk-studiets sammenhæng og andre steder faktisk kan repræsentere en relativ udvidelse af horisonten. Bedre ville det da have været, om man havde bedt en række mennesker, der er grundigt inde i de pågældende områder, om at skrive hvert sit afsnit i en bog, som så kunne være forsynet med en kommenteret bibliografi. Det skulle være eksemplificeret i det foregående, hvorfor *Litterær metodelære* ikke kan anbefales.

Peter Madsen

PS: JCJ har også udgivet en anden bog med titlen *Litterær vurderingsteori og vurderingsanalyse* (også Borgen 1971), hvori han i et efterskrift forsøger at give en oversigt over den danske kritik i tresserne, hvorfra jeg citerer til orientering om efterskriftet:

”Den franske strukturalisme havde, allerede lang tid før nykritikken kom til Danmark, foretaget en drejning væk fra det værkisolerede. Man gav sig til at finde strukturer overalt, og på et tidspunkt så det ligefrem ud til, at antallet af styrende strukturer skulle blive så stort, at det ikke mere gav mening at tale om mennesket som et blot nogenlunde selvstyrende væsen. Der blev protesteret fra eksistentialetisk og marxistisk hold. Ved hjælp af blot et par historiebøger fra grundskolen kunne man så godt som bevise, at mennesket godt kunne selv, på den ene og den anden måde.” (246).

Når jeg nu har kritiseret JCJ’s redegørelser for ”strukturalistisk” og ”marxistisk-sociologisk litteraturforskning” kan det være passende at

levere nogle henvisninger udvalgt efter mit skøn. Det gør jeg så, idet jeg for en ordens skyld bemærker, at JCJ henviser til en del af disse sager, men også til så meget andet:

Den formalistiske tradition kan man få belyst ved Aspelin og Lundberg (eds): *Form och struktur. Litteraturvetenskapliga texter*, Stockholm, 1971 (heri er foruden indledning og bibliografi artikler, der repræsenterer russisk formalisme, tjekkisk strukturalisme og forskellige udlobere; hvis man ønsker yderligere uddybning af tjekkisk strukturalisme findes på dansk et udvalg ved Chr. Kock: *Tjekkisk strukturalisme*, 1971). I dansk sammenhæng kan man kigge i Ad. Stender-Petersens *Den russiske litteraturs historie* (f.eks. afsnittet om 'Tolstojs kunst'), der er stærkt inspireret af formalismen. I øvrigt kan jeg henvise til min artikel 'Russisk formalisme', *Vindrosen* 7/67.

Den sprogvidenskabelige strukturalisme og forskning inspireret deraf kan der ses eksempler på i min antologi *Strukturalisme*, 1970, hvor især uddragene af Saussure har været af fundamental betydning. I øvrigt har vi på dansk Hjelmsslevs lille bog *Sproget* til introduktion i sprogvidenskaben.

Om *Lévi-Strauss* – den strukturelle antropologi – kan man læse i E. Leach's bog *Cl. Lévi-Strauss* (på dansk 1971), hvor ikke mindst afsnittet om *myttestudierne* kan være oplysende. Ønsker man orientering om det almene synspunkt kan jeg anbefale L-S's egen *Le totémisme aujourd'hui* (oversat til svensk; med god, lang indledning på engelsk som Penguin-bog); på dansk findes den mere omfattende *Den vilde tanke*.

En artikel, som har spillet en stor rolle er Roman Jakobsons 'Lingvistik og poetik' (oversat lidt forkortet i *Vindrosen* 7/67, hvori i øvrigt også en artikel af Sv. Johansen om Lévi-Strauss), jvf. i forbindelse med heraf inspireret digt-analyse min artikel 'Strukturel digtanalyse' i *poetik* I.1, 1967, som er et forsøg på sammenfatning af debattens daværende bidrag.

En udløber af formalismen er Todorov, som kritiseres principielt i min artikel 'Ideo-lingvistik. Kritiske overvejelser over autonomi-problemet' (*Nydanske Studier* 1, 1969), hvis pointer er indoptaget i 'Deux ou trois perspectives d'une science de la littérature' i *Revue Romane* V.2, 1971.

En væsentlig baggrund for den strukturelle tekstanalyse er V. Propps *Morphology of the folk-tale* (som er let læst), hvis analyser A. J. Greimas har bearbejdet i *Sémantique structurale* (1966, introduktion hertil i *Kritik* 11, 1969 og til den narratologiske forskning 'Det integrerede-normbrud' i *poetik* III.1, 1970, til uddybning se Viggo Røders artikel smst), arbejdet er fortsat i Greimas *Du sens* 1970, hvorfra artiklen 'Grundtræk af en narrativ grammatik' er oversat i *poetik* II.3, 1969. Om disse sager kan der i øvrigt læses i en lang række artikler i *poetik*, de nævnte er egnede til introduktion – som sådan kan nu også Per Aage Brandts og Jørgen Dines Johansens 'Om tekst-analyse' i JCJ (ed): *Analyser af dansk kortprosa* 1972

benyttes, heri sammenfattes en del pointer og ideer ligesom ideer til nyt arbejde skitseres.

Et inspirerende opbrud er sket i tilknytning til J. Derrida: *Om grammatologi* (1970 med indledning af Brandt, en kort introduktion til problematikken giver Derrida: Semiologi og grammatologi, i *Strukturalisme*), se i denne forbindelse sidste del af min bog *Semiotik og dialektik* (1971, uanstændigt dyr, lån den på bibliotekerne), men se især resultaterne i forskellige tekst-analyser (analyser af Brandt, Mønster-Pedersen, Jørgen Holmgaard, Torben Grodal, Ole Andkjær Olsen), jvf. nedenfor. Skredet ud over den strukturalistiske traditions grænser (specielt den strukturelle semantik) er måske mest tilgængeligt fremstillet i Ralf Pittelkows 'Semiologi og produktivitet' i Schou (ed): *60'ernes danske kritik*, 1970, og 'Om litteratur som socialt fænomen. Semiologiske noter', i *poetik* III.4, 1970, men opbrudet markeres i øvrigt i artikler af Per Aage Brandt, jeg anbefaler i første omgang 'Den hvidhårede generator. Om surrealismen som tekst', i *60'ernes danske kritik*, demæst hans og Mønster Pedersens 'Flaubert i skriften', i *poetik* III.3, 1970 og Brandts 'Den vilde skrift', i *poetik* III.4, 1970 samt 'Ødipus i Memphis', i *Tekst-analyser*.

Om principielle spørgsmål i litteraturvidenskaben set i lyset af 'kritisk teori' handler min 'Litteraturforskningens interesse' i *60'ernes danske kritik* (artiklens undertitel 'Udkast til en problematik' forsvandt uheldigvis under produktionen af bogen). Om en marxistisk begrebsramme for litteraturkritik kan man læse i min *Semiotik og dialektik* (1. del), jeg må dog udtrykke et vist forbehold overfor de to skrifter for så vidt de begge i et vist omfang bærer spor af 'humanistisk ny-marxisme' – for nu at udtrykke det kort. Om marxistisk litteraturkritik se Kurt Aspelins antologi (med indledning): *Marxistiska litteraturanalyser*, Stockholm 1970, Bente Hansens udvalg af Lukács: *Kunst og kapitalisme*, 1971, samt Adorno: Tale om lyrik og samfund, i *Kritik* 13, 1970. Walter Benjamin findes oversat i Aspelins antologi, i Benjamin: *Bild och dialektik* (Cavefors forlag), *Vindrosen* og *Kritik*, jeg har skrevet om hans Baudelaire- og Paris-studier i *Semiotik og dialektik*.

Et vigtigt bidrag – som står i gæld til formalismen, men overskrider den – må yderligere nævnes: Mikhail Bakhtin, hvorom Anker Gemzoe skriver i *poetik* IV.1, 1971, Bakhtins bog: *Rabelais and his World* fås som paperback (er meget dyr indbundet).

Inspireret af Bakhtin – men også af mange andre – er Julia Kristeva (blandt Tel Quel-gruppens medlemmer den teoretisk mest produktive), hvorom man kan læse Nils Lykke Knudsens introduktion 'Semanalyse' i *Exil* 4, 1970 og et afsnit i *Semiotik og dialektik* (ang Tel Quel-gruppen jvf. *Vindrosen* 7/1970). Kristeva og den øvrige Tel Quel-gruppens tekster er ofte meget vanskelige at læse; én måde at læse dem på er at hente hvad man kan bruge og lade resten ligge; man bør ikke lade sig dominere, men heller ikke undlade at iværksætte gruppens kritiske pointer.

Men det nævnte bør ikke læses i den anførte rækkefølge. BEGYND MED DE FORELIGGENDE TEKST-ANALYSER, der har hentet inspiration fra kritisk semiotik og marxisme, nemlig:

Tekst-analyser. Ideologi-kritiske tekster (= poetik IV. 2-3, 1971) og analyser i

Analyser af dansk kortprosa (Dines Johansen ed.) 1972. Hertil kommer enkelte analyser:

Jørgen Holmgaard: *Dødens Gilding*, 1971, og Lykken er. . ., i *poetik IV. 1.1971*

begge om Pontoppidans *Lykke-Per*; yderligere

Torben Grodal: Pontoppidans seksual-økonomi, i *poetik III. 4.1970* og samme: Sælens lyst og sjælens ubodelige ensomhed (om *Logneren*), i *poetik V. 1.1972*.

Når jeg har nævnt så mange skrifter er det dels for at give den lovede vejledning i bibliografisk henseende, dels for at demonstrere at vi – selv på skandinaviske sprog – har en hel del ny litteraturforskning og -kritik. Der kunne nævnes mere, men jeg vil slutte med at anbefale endnu en gang, at man starter med de to samlinger tekst-analyser og går videre *derfra*. En større sammenfattende redegørelse for tekst-analyse er under kollektiv udarbejdelse til udgivelse i løbet af 1972.

januar 1972

Peter Madsen

John Chr. Jørgensen

Forsvar for en bog

"Poetik"s redaktion har givet mig lov til at føje et kort svar til Peter Madsens skarpe og – synes jeg – ret nedladende behandling af "Litterær metodelære".

Peter Madsen advarer ojsynlig ikke mod bogen som sådan, men mod den institution, den menes at være eller være på vej til at blive. At en netop udkommen bog sådan på forhånd kan klassificeres som en institution forekommer mig umiddelbart overraskende, og det gør vel i sig selv bogen til noget bemærkelsesværdigt, eftersom en bog også er det, den bliver anvendt til. På dette punkt kan der næppe være nogen uenighed mellem Peter Madsen og mig; og det kan der heller ikke på flere andre

punkter. Jeg deltager således i Peter Madsens frygt for at bogens mange rubrikker og kasser skal gå hen og blive "pensum". Jeg bifalder Peter Madsens opfordring til at læse Marx og Barthes i stedet for mine kommentarer til dem, og jeg bifalder hans anbefaling af forskningspraksis i stedet for oversigter og oversigter over oversigter.

Det er endvidere en uomtvistelig kendsgerning, at Fjord Jensens introduktion til "den ny kritik" ligger på et højere niveau end mine introduktioner til marxistisk og strukturalistisk forskning. Men netop her holder enigheden også op. Når Peter Madsen i sin litteraturvejledning anbefaler Fjord Jensens korte og afvisende afsnit om komparativ og biografisk forskning, så er det udtryk for en bestemt litteraturpolitik, som for mig at se er lidet frugtbar. Styrken og gennemslagskraften i megen nyere marxistisk forskning (og det er jo den, Peter Madsen plæderer for) ligger netop i, at den ikke negerer, men indoptager komparative og biografiske synspunkter (jvf. f.eks. Lukács overalt). Jeg finder det derfor heller ikke hverken progressivt eller rimeligt, at Peter Madsen forbigår de første 124 sider af min bog: dem, der drejer sig om komparativ og biografisk forskning – også "nyere" – og dem, der drejer sig om "metode" som begreb og fænomen. Peter Madsens bestemmelse af bogen som "forvirrende og upræcis" kommer ikke til at gælde alene for de sidste afsnit og for bogen som institution, men netop for hele bogen.

Væsentligst er det dog, at Peter Madsens kritik på flere punkter er *urealistisk*. At "lærebøger af denne art" i almindelighed bør undgås, er en abstrakt moralsk forestilling, som hele tiden vil blive benægtet af fakta. Det gælder om at gøre dem så gode som muligt. Den dag er også fjern, hvor alle danskstuderende, seminarieelever m.fl. læser engelsk, tysk og fransk som en selvfølge; og den internationale orientering er vel ikke i sig selv en "kvalitet". Det må vel stadig være emnerne, sagen, det drejer sig om. Peter Madsen har efter mit skøn både vage og fejlagtige fornemmelser for den pædagogiske praksis de steder, hvor "Litterær metodelære" kunne anvendes. Og det er da også en helt urealistisk opfattelse, at man med en artikel i "Poetik" ligefrem skulle kunne forhindre folk i at læse en bestemt bog. Den slags advarsler vækker kun mistanke om, at væsentlige sager undertrykkes.

Jeg deler naturligvis ikke Peter Madsens opfattelse af bogen som skadelig. Jeg mener den åbner nyt land for mange – men sikkert ikke for "Poetik"s læsere, for hvem den så måske kan være en lærebog i pædagogisk fremstilling og i dansk litteraturkritisk tradition. Men jeg påskønner i høj grad Peter Madsens positive bidrag til sagen: litteraturvejledningen. Og det ville vel være udtryk for noget urealistisk hos mig at bebrejde Peter Madsen, at han i vejledningen især henviser til egne og meningsfællers skrifter.

John Chr. Jørgensen